

Eros Jäske

Raudun kirkoista ja kirkonkirjoista

Eros Jäske on syntynyt Raudussa 1923. Jatkosotakokemusta hänelle kertyi kolmen vuoden ajalta. Lähinnä työn ohella suoritetun opiskelun jälkeen hän valmistui insinööriksi 1954 ja on ylennetty insinöörieverstiluutnantiksi 1980. Jäske on toiminut useiden valtakunnallisten työryhmien jäsenenä ja luottamushenkilönä. Hänet on kutsuttu mm. kolmen valtakunnallisen järjestön kunnia-puheenjohtajaksi. Hän on toiminut vastuullisissa tehtävissä Ilmavoimien lentoteknillisen koulutuksen alalla sekä Ilmavoimien perinnetyössä. Samoin vapaaehtoisessa maanpuolustustyössä ja karjalaisessa perinnetyössä. Hän on saanut SVR R I:n 1982.



Hänen kirjallista tuotantoaan edustavat mm. julkaisut Lentoteknillinen vuosikirja 1918-68 (1970); Ilmailuväen päiväkirja 1974, 1975, 1976, 1977; Lentoväen muistikirja 1978, 1979, 1980, 1981; Lentotekniikan Kilta ry kymmenen vuotta (1976); Suomi Kotimaani (1979); Lentoteknillinen koulutus Ilmavoimissa, artikkeli Ilmavoimat 1983 -kirjassa; Ilmavoimien alkuvaiheista (1988).

Rautulaisten lehden päätoimittajana 1983–1991. Opetusneuvoksen arvonimi 1990.

Kreikkalaiskatolinen eli ortodoksinen uskonto levisi Karjalaan Novgorodilaisen papiston toimesta 1200–1300-luvuille. Käkisalmen lääniin muodostettiin seitsemän pogosta eli kirkonkylää, joukossa Rautu ja Sakkola. Vuodelta 1556 säilyneessä kartassa mainitaan mm. luostari, joka sijaitsi lähellä Raudun kirkkoa. Seudun kirkot, rukoushuoneet ja luostarit tuhoutuivat ruotsalaisen Pontus de la Gardien johdolla 1580 Kanaksen valloittamiseksi käydyn sotaretken aikana. Tilalle rakennettiin luterilaisia kirkkoja sekä aikaa myöten myös uusia seurakuntien toimitiloja. Toki ortodoksiset seurakunnatkin jatkoivat toimintaansa jossakin pienentynein väkiluvuin.

Kreikkalaiskatolisen Palkealan seurakunnan viimeinen kirkko oli rakennettu 1865 taiteilija Karpowin piirustusten mukaan. Se oli ristin muotoinen puukirkko, jossa oli tilaa noin 600 hengelle.

Tämän seurakunnan rukoushuoneita olivat pyhän profeetta Eliaan muistolle pyhitetty Vakkilan tsasouna, pyhän Nikolain Lyykian Myrran arkkipiispan muistoksi pyhitetty Petäjärven tsasouna ja Metsäpirtin Vaskelassa ennen ollut tsasouna.



Palkealan pappila

Seurakunnan esimiehen virka-asuntoon kuului viisi huonetta ja keittiö. Seurakuntatalossa oli kaksi huonetta, joista toisessa asui kirkkovahti ja toista käytettiin yhteistilana. Virkatalojen maiden pinta-ala oli 10,23 hehtaaria ja hautausmaiden 1,75 hehtaaria. Siellä oli mm. Larin Paraskeen hauta muistomerkkeineen.

Seurakunnassa toimi kirkkokuoro, ompeluseura, Mariaseura, kymmenen pyhäkoulu ja kahdesti vuorokaudessa pidetty kristinoppikoulu. Mariaseura kokoon-

tui joka toisena perjantaina. Toukokuun toisena päivänä vietettiin äitienpäivää ja syyskuun 14. päivänä eloujuhlaa. Kylälukuja pidettiin tammi-helmikuussa seurakunnan eri osissa, samoin hartaustilaisuuksia.

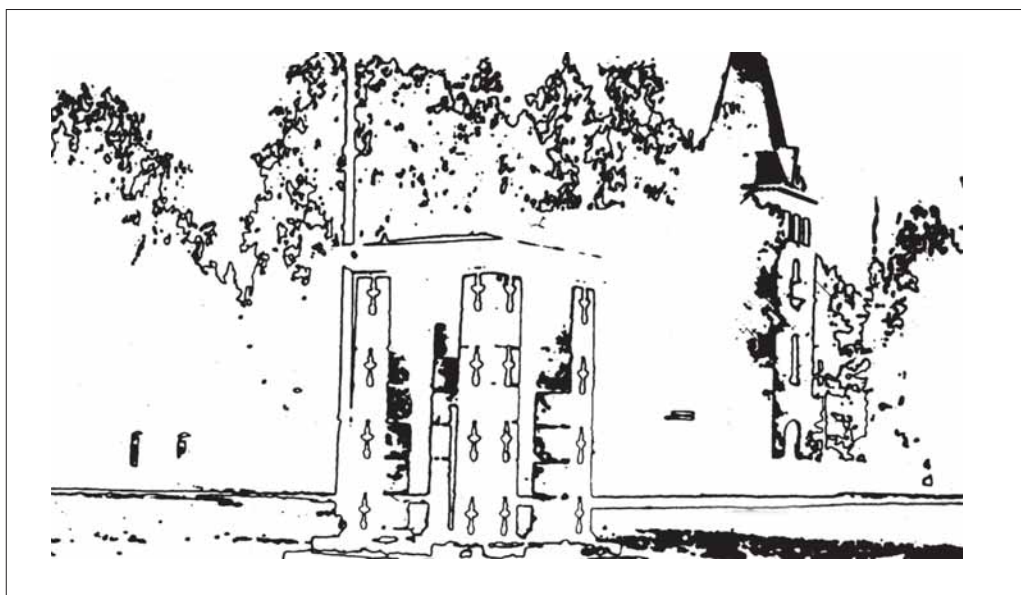
Palkealan seurakuntaan kuuluivat Raudun, Metsäpirtin, Sakkolan ja Vuokselan pitäjien ortodoksit. Lisäksi kuului seurakuntaan muutamia kymmeniä henkilöitä Pyhäjärveltä, Valkjärveltä, Räisälästä, Kanneljärveltä, Uudeltakirkolta, Ruokolahdelta ja Äyräpäästä sekä ulkomaalaisia. Seurakunnan jäsenmäärä 1941 oli 1367 henkeä, joista noin 900 rautulaisia. Palkealan kreikkalaiskatolisen seurakunnan perinteen on siirretty 1.1.1950 perustetulle Mikkelin Ortodoksiselle seurakunnalle.

Vuonna 1631 rakennettiin Rautuun ensimmäinen evankelisluterilaisen seurakunnan kirkko. Tämä puukirkko sijaitsi Raudunkylässä Kirkkojärven luoteispuolella. Kun se tuhoutui sodassa - kuten kaikki seuraavatkin kirkot - rakennettiin 1728 uusi Kirkkojärven pohjoispuolelle, joka sekin tuhoutui noin sadan vuoden kuluttua. Tämän kirkon vieressä oli hautausmaa.

Vuonna 1823 valmistui Varikselan kylään iso puukirkko, joka tuhoutui 1918. Silloin laajennettiin lähellä ollutta pitäjäntupaa kirkonmenoja varten.



Palkealan kirkko



Raudun kirkon ja vuoden 1656 muistomerkin solarisatiokuva.

Muistomerkin suunnitteli arkkitehti Juhani Viiste. Sen muodosti neljä kivijalustalla seisovaa graniittipylvästä, jotka kannattivat graniittikatosta. Pylväisiin oli kiinnitetty koristetaonnat. Katoksen yläpuolella oli metallinen Karjalan vaakuna miekkoineen ja alapuolella keskellä uhrimalja kohoavine liekkeineen. Vuonna 1926 valmistuneen kirkon oli suunnitellut arkkitehti Bertel Mohell.

Vuonna 1926 valmistui uusi arkkitehti Emil Bertel Maurits Mohellin suunnittelema punaisesta tiilestä rakennettu kirkko, joka oli edeltäjänsä hieman pienempi, mutta käytännöllisempi. Aikaisemmin erillisenä ollut kellotapuli sijoitettiin nyt torniin. Kirkko oli koristeltu aistikkailta maalauksilla. Sen yhteydessä oli tilava seurakuntasali ja alhaalla kellarit. Kirkko tuhoutui 1939. Väliaikainen kirkko ja papin asunto rakennettiin 1942 Mustilanmäen virkatalon maalle. Se ehti toimia pari vuotta.

Raudunkylässä olleen Iso-Pappilan seurakunta myi rakennuksineen kunnalle, joka suurehkojen muutostöiden jälkeen järjesti talosta kunnalliskodin. Tämän kaupan jälkeen jäi seurakunnalle 630 hehtaaria maata.

Seurakunnan kirkonkelloista on monta tarinaa. Joidenkin mukaan ne upotettiin Puumina-lampeen sotaa piiloon ja jäivät sille tielleen. Pienin kirkonkello ”tuli takaisin” kymmenen vuoden poissaolon jälkeen. Kun em. tilanteessa oli jo hankittu uusi tilalle, lahjoitettiin tämä löytynyt lähetystyölle Afrikkaan. Vuonna 1941 löytyi Raudun kirkonkello Liippuan kylästä kahden pylvään varaan kiinnitetystä poikkipuusta riippumasta.

Seurakunnan papisto harjoitti voimakasta opetus- ja valistustyötä. Jokapyhäisen kirkkopalveluksen lisäksi järjestettiin hartaustilaisuuksia eri puolilla pitäjää. Kierto-, pyhä- ja rippikouluja pidettiin. Jokavuotisilla kylänlukuisilla kuulusteltiin kaikenikäisiä kansalaisia.

Seurakunnan toimihenkilöinä on ollut kirkkoherra ja kappalainen, kanttori, kirkkoväärdi, suntio, seurakuntasisaria sekä eräitä luottamustoimisia tehtävien hoitajia. Kappalaisen virka lakkautettiin 1925.

Raudun luterilaisen seurakunnan väkiluku oli 4469 vuonna 1941. Seurakunnan päättäjäisjuhlaa vietettiin Mikkeliissä 26.12.1949, joten sen toimiajaksi tuli 325 vuotta.

Raudussa olivat eri uskontokuntien välit aika hyvät. Jatkuvasti käytiin toistensa järjestämissä tilaisuuksissa. Eri uskontoa olevien henkilöiden väliset avioliitot olivat varsin yleisiä. Niin tuntuu jatkuvankin, joskin em. seka-avioliittojen jompi kumpi osapuoli usein myös vaihtaa uskontokuntaansa. Osa on siirtynyt myös siviilirekisteriin, jossa 1941 oli 24 rautulaista.

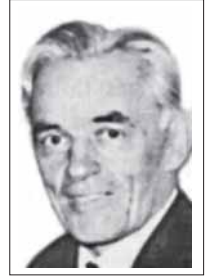
Raudun historiassa todetaan, että Valtioneuvosto määräsi 1944 rautulaisten varsinaisiksi sijoitusalueiksi Anttolan, Hirvensalmen, Joroisten, Haukivuoren, Ristiinan, Jaalan, Virtasalmen, Mäntyharjun, Mikkelin ja Mikkelin maalaiskunnan. Näihin kohteisiin sijoittui kuitenkin vain noin 20 prosenttia eli 1167 rautulaista.

Rautulaiset olisivat halunneet tulla sijoitetuiksi jonkin verran etelämmäksi, sillä huomattavasti Rautua pohjoisempien kuntien sijoituspaikkoja oli rautulaisia etelämpänä, mutta rautulaisen vetoamiset päättäviin elimiin eivät tuoneet muutoksia tehtyihin ratkaisuihin. Melkoinen osa rautulaisia sijoittuikin tämän virallisen asutusalueen ulkopuolelle hankittuaan itselleen sopivan työpaikan tai uuden tilan vapaaehtoisella kaupalla.

Professori Leo Paukkusen tutkimusten mukaan asui 1946 rautulaisia 151 pitäjässä. Vuonna 1967 suorittamassani tutkimuksessa heitä oli 267 pitäjässä. Paukkunen on edelleen selvittänyt, että syntyperäisiä rautulaisia asui vuonna 1971 303:ssa, 1983 283:ssa ja 1987 282:ssa pitäjässä. Kehitys on ollut aivan luonnollista. Sotien jälkeisinä vuosina hakeuduttiin leivän perään eri puolille Suomea ja sitten taas asutuskeskuksiin päin, jota on tässä siirtokarjalaisten tapauksessa kiihdyttänyt myös eläkeiän saavuttaminen.

Paavo Rajamo

Karjalaisten keskuudessa



Rautuseuran 30.9.1973 Lauttasaarella järjestämään Mikkelikihuun osallistui lähes 600 henkilöä. Tilaisuuden aloitti kirkossa urkutaiteilija Veikko Asp ja avaussanat lausui pastori Simo Salo, Liisa Kiesiläinen lausui ja Pentti Kivinen lauloi kanteleensa säestyksellä. Sitten piti entisen Palkealan kreikkalaiskatolisen seurakunnan kirkkoherra Paavo Rajamo ortodoksisen liturgiapalveluksen, jonka jälkeen siirryttiin seurakuntasaliin. Kun oli kuultu Pentti Kivistä ja Toivo Sojakkaa, toimeenpantiin Rautuseuran puheenjohtajan Eros Jäsken johdolla tiimi ”karjalaisista luonteenpiirteistä”, jonka alusti rovasti Paavo Rajamo. Muista puheenvuorojen käyttäjistä mainittakoon Matti Siitonen, Vilho Kiesiläinen, Voitto Viro ja Iris Kähäri. Seuraavassa Paavo Rajamon puheenvuoro.

Karjalaisia luonteenpiirteitä olivat ystävällisyys, vieraanvaraisuus ja vilkas kanssakäyminen, jotka ilmenivät myös seurakuntaelämässä. Minulla oli ilo toimia Raudun Palkealan seurakunnan kirkkoherrana vuosina 1922–1949. Palkealan seurakuntaan kuuluivat silloin Raudun, Metsäpirtin, Sakkolan ja Vuokselan kunnat. Seurakunnalla oli kirkko Palkealassa ja rukoushuone Vakkilassa ja Sakkolan Petäjärvellä. Aikanaan oli ollut rukoushuone myös Palkealan kylässä, mutta se purettiin 1892. Kirkko sinne valmistui 1865.

Seurakunnan jäsenmäärä oli vuonna 1940 1565 henkeä. Karjalaisuus myönteisine piirteineen tuli esille seurakuntaelämässä, joka seurakunnansuhteellisen pienuuden huomioonottaen oli mielestäni varsin vireää. Osallistuminen jumalanpalveluksiin ja hartaushetkiin oli aktiivista. Osaltaan tähän vaikuttivat pitkät perinteet ja se seikka, että ihmisten uskonnollisuus oli toisenlaista kuin nykyään. Merkilläpantava piirre jumalanpalveluksissa oli siihen osallistuneiden hartaus. Raudussa jouduttiin jo varhain toimimaan ekumeenisessa hengessä, sillä siellä oli sekä ortodoksinen että luterilainen seurakunta. Suurina juhlapäivinä oli esimerkiksi tapana, että luterilaiset käytyään ensin omassa kirkossa menivät kotiinpaluumatkallaan vielä ortodoksisen Palkealan kirkkoon, jossa jumalanpalvelus oli alkanut tuntia myöhemmin ja siis vielä jatkui. Oman lisänsä tähän käytännön ekumeniaan toivat seka-avioliitot. Varsin yleistä oli, että seka-avioliiton osapuolet kävivät toistensa kirkossa yhdessä. Tämä oli mielestäni kaunis karjalainen luonteenpiirre, joka maallistumisen seurauksena on vähentymässä.

Eräs karjalainen tapa oli viettää elojuhlia. Niitä vietettiin vuodesta 1929 lähtien syyskuun neljäntenätoista päivänä. Juhla aloitettiin aina jumalanpalveluksella, johon toisuskoisetkin osallistuivat hyvin runsaslukuisesti. Palveluksen jälkeen järjestettiin seurakuntataloon kahvitarjoilu. Sen jälkeen pidettiin myyjäiset, joihin oli tuotu vilja- ja muita tuotteita. Saatu tuotto käytettiin Maria-seuran hyväksi, se taas kirkon kaunistamiseen ja seurakunnan köyhien auttamiseen. Silloinen Maria-seura vastasi nykyisiä tiistaiseuroja. Hyväntekeväisyys näytteli varsin suurta osaa sen toiminnassa. Sen vastaava muoto luterilaisella puolella oli sisälähetysseuran työ.

Äitienpäivä oli myös sellainen juhlatilaisuus, joka keräsi runsaasti osanottajia. Niitä pidettiin milloin Palkealan pappilassa milloin kansakoululla. Se oli suuri kunniateko äidille ja naiselle. Äidit kukitettiin tahi heille ojennettiin siniristinauhut. Jo vanhastaan tällä tavoin ja muutenkin tuotiin esille naisen tasa-arvoisuus miehen rinnalla.

Itäsuomalainen nainen on muissakin yhteyksissä saanut ansaitsemaansa huomiota. Tästä seikasta kertovat esimerkiksi Kalevalan ja Kantelettaren runot. Itäsuomalainen nainen on aina ollut tasa-arvoisemmassa asemassa muitten heimojen naisiin verrattuna. Aiheesta tehdystä tutkimuksesta saadaan perusteita tällaiselle käyttäytymiselle. Osaltaan naisen ja äidin arvostukseen lienee vaikuttanut se seikka, että perheet olivat ennen suurperheitä. Montakin sukupolvea saattoi asua saman katon alla. Suotta ei olekaan puhuttu matriarkaalisista hahmoista. Tämä suomeksi sanottuna äitivaltaisuus, esiintyi ennen karjalaisuudessa sanan kauneimmassa ja kunnioitavimmassa merkityksessä.

Tunnetuin äitihahmo Karjalan kannaksella oli runonlaulaja Larin Paraske, jonka hauta ja muistomerkki sijaitsi Palkealan seurakunnan hautausmaalla. Henkisten kykijensä vuoksi hän nousi ylitse muiden. Larin Paraske syntyi 27.12.1833 ja kuoli 3.1.1904. Hänen muistomerkkinsä Palkealan hautausmaalle pystytettiin 8.8.1911. Muistomerkissä oli korkokuva, johon oli ikuistettu Larin Paraskeen piirteet. Myöhemmin hän sai muistomerkkin Helsinkiin lähelle Kansallismuseota. Harva enää muistanee, että myös sellaiset tunnetut taiteilijat kuin Elin Nordlund, Berdt Lagerstam, Eero Järnefelt ja Albert Edelfelt ovat maallaneet Larin Paraskesta tauluja.

Eräs seurakunnallinen tapa oli pitää kylänlukusia, jotka tavallisesti järjestettiin tammi-helmikuussa. Niissä tarkastettiin alle kouluikäisten ja koululaisten luku- ja kirjoitustaito sekä tehtiin kristinopin tuntemusta kartoittavia kysymyksiä. Näitä tehtiin myös aikuisille. Kristinoppikoulu eli rippikoulu on sittemmin saanut osaltaan korvata tämän tavan.

Historiallisista syistä johtui, että osa seurakunnan väestöstä käytti kumpaakin kieltä, suomea ja venäjää. Toisilla oli lisäksi venäläisperäinen sukunimi. Mutta mieleltään ja käytökseltään he olivat suomalaisia ja karjalaisia, jopa peruskarjalaisia. Sukunimien suomalaistamisella Kalevalan riemuvuotena haluttiin ilmaista tahto sulautua tässäkin suhteessa täysin suomenkieliseen ympäristöön. Tosin liika sopeutuvaisuus ja samaistuminen toisten heimojen keskuuteen voi kääntyä haittatekijäksi ja vaaraksi karjalaisuuden säilyttämistä ja sen erikoispiirteitä ajatellen. Silloin ei enää nouse keskeltämme sellaisia kansanrunouden jättiläisiä kuin Larin Paraske, Maria Sonni Palkealasta, Tarja Sorvali Riikolasta, Outi Jerola ja Antti Lahtinen Vaskelankylästä ja monet muut. Eikä voida sanoa, kuten teki August Ahlqvist aikanaan: ”*oletikin Raudun pieni pitäjä oikea runola.*” Nuorena ylioppilaana Ahlqvist teki runonkeruumatkoja ja tutki murteita, jolloin hän sai aiheen ylistää kotikuntaamme edellä mainituin mairittelevin sanoin.

Larin Paraske, joka isän puolelta oli syntyisin Inkeristä, Lempaalan pitäjistä ja äidin puolelta Metsäpirtin Vaskelasta Mikkolan talosta, on eräässä runossaan esittänyt seuraavan ajatuksen: ”*Se kaunein mi elvyttää henkemme on pyrkimys kunnioittaa isää ja äitejä.*” Tämä lause on ja karjalaisen luonteenpiirre velvoittakoon meitä kaikkia karjalaisia ja rautulaisia huolehtimaan siitä rikkaasta hengen ja veren perinnöstä, joka harvinainen onni on tullut erityisesti meidän osaksemme.



Rovasti Paavo Salo ja poikansa, sittemmin myös rovasti, Simo Salo.

Paavo Salo

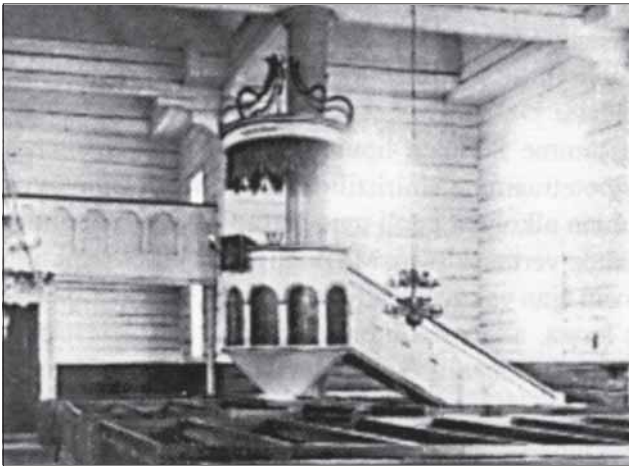
Kaksi saarnaa

Paavo Ismael Salo eli 15.12.1890–24.11.1962. Hän pääsi ylioppilaaksi Tampereen reaalilyseosta 1912. Siihen aikaan tapahtui viimeinen kuulustelu Helsingissä Keisarillisessa Aleksanterin Yliopistossa ja samassa yhteydessä ilmoitettiin johonkin tiedekuntaan. Nuori mies valitsi tuolloin lainopillisen. Kesän kuluessa suunnitelma kuitenkin muuttui. Syksyn tullen opiskelija alkoi lukea teologiaa.

Kun piispa Colliander Savonlinnan tuomiokirkossa 4.1.1916 oli toimittanut Salon papiksi vihkimisen, ensimmäiseksi seurakunnaksi tuli Luhanka. Kuusistossa Turun lähellä, vanhan piispanlinnan tuntumassa, oli ensimmäinen vakinainen virka. Sitten Jaakkimassa, Vuokselassa ja Raudussa lyhyitä aikoja.

Hän palasi kuitenkin Kannakselle ja palveli Raudun kirkkoherrana kaksikymmentä vuotta, viimeisen sotavuoden vappuun 1944 saakka - pisimpään kuin kukaan muu seurakunnan historiassa.

Tämän jälkeen Tammen kirkkoherrana, kunnes siirtyi eläkkeelle 1961.



Raudun kirkon saarnatuoli

Rohkaisun sanaa raunioilla

Juhannusaamu 1943 valkeni Raudussa kirkaana ja auringonpaisteisena. Osa seurakuntalaisia oli saanut luvan palata rakkaille kotitantereilleen ja saanut kokea jälleennäkemisen riemun.



Jumalanpalvelus Raudun kirkon raunioilla juhannuksena 1943.

Miehestä mieheen ja naisesta naiseen läpi pitäjän oli kulkenut rovasti Paavo Salon lähettämä viesti jumalanpalveluksesta kirkon raunioilla. Kellon lähetessä kymmentä olikin useisiin satoihin nouseva joukko koolla kirkon raunioiden vieressä. Tuttavat tervehtivät toisiaan. Katseltiin rauniokasaa, jossa joku vuosi sitten oli ollut komea tiilikirkko, mutta nyt vain soraa ja tiilimurskaa.

Auringon polttavasta paisteesta siirryttiin raunoiden vieressä olevaan metsikköön. Istuttiin nurmelle kuusten ja koivujen varjoon. Täällä, vuosisatoja vanhalla kalmistolla toimitti rovasti Salo muistorikkaan ja vaikuttavan jumalanpalveluksen. Ei kuulunut silloin kellojen kumahtelua, ei urkujen soittoa. Yksinkertainen, koruton palvelus lämmitti ja rohkaisi uupuneita ja masentuneita ihmismieliä.

Lentokoneiden surinan ja etäisen tykkien jyrähtelyn säestämänä Paavo Salon pitämän saarnan käsikirjoitus on säilynyt. Se kertonee menneestä ajasta, rajan seurakunnasta ja sananpalvelijan henkilöstä:

”Hyvät kansalaiset! Viettäessämme Suomen lipun päivää täällä vapautetulla kotiseudullamme ja sitä varten kohotettuumme siniristilippumme liehumaan täyttää mielemme juhlahartaus, vaikka juhlan ulkoinen puoli muodostuukin vaatimattomaksi. Näemme lipussamme isänmaamme vertauskuvan. Me puhumme siitä ja puhumme ja laulamme sille. Mutta kun vakavan ajan vakavuus hiljentää mielemme ja hiljaisella mielellä viivähdämme lippumme luona, alkaa sekin puhua meille. Ja mielestäni on korkein velvollisuutemme tällaisena isänmaallisena juhlapäivänä kuunnella, mitä lippumme meille sanoo.

Lippumme julistaa meille taas uudestaan: Sinulla on isänmaa. Maasi lippu, jonka valkea väri tuo mieleemme yhtä hyvin talvisten hankiemme valkean lumen kuin kesäisten öittemme valon, ja jonka sinisissä väreissä näemme sinisen taivaamme ja sinisten järviemme sinen, se julistaa meille: Sinulla on kaunis maa.

Hulmutessaan vapaana kesätuulessa julistaa lippumme: Sinulla on vapaa isänmaa. Vain vapailla, itsenäisillä mailla ja kansoilla on oikeus kohottaa lippunsa kansakuntien lippujen joukkoon. Me vanhempi väki muistamme ne nöyrytykset, joita saimme kokea silloin, kun maamme ei ollut vapaa, kun vieras vallanpitäjä ei sallinut meidän omalla lipullamme ilmaista omaa kansalaisuuttamme. Maamme on vapaa. Ja tämä nuku. Herra on sinun varjelijasi, Herra on suojaava varjosi sinun oikealla puolellasi. Ei polta sinua aurinko päivällä eikä yöllä. Herra varjele sinut kaikesta

pahasta. Hän varjelee sinun sielusi. Herra varjelee sinun lähtemisesi ja tulemisesi nyt ja iankaikkisesti. Sieltä siis varjelus, johdatus, oikeat neuvot ja oikeat ratkaisut. Siellä hän, jolle ennen muita kuuluu kiitos.

Tätä puhuu meille ristinmuotoinen lippumme kesäisessä tuulessa. Se tarkoittaa täällä puheellaan kosketella omaatuntoamme. Kerrotaan eräästä kirkkohistorian huomattavasta henkilöstä, kuinka hän sai aiheen elämäntyönsä etsimiseen ja löytämiseen seisossaan ristiinnaulitun kuvan edessä. Siinä oli kirjoitus: Tämän minä tein sinulle, mitä teet sinä minulle? Tänä isänmaallisena päivänä seisossamme Suomen siniristilipun ääressä, kohdistuu meihin kysymys: kun tämä vapaa maa on annettu sinulle, mitä annat sinä sille. Mitä teet tämän kalliin perinnöt hoitamiseksi ja säilyttämiseksi?

Mitäkö tekisin? Ensimmäinen vastaus on: Täytä tunnollisesti se tehtävä, minkä olet saanut. Ole uskollinen paikallasi. Isänmaa antaa kullekin paikan ja tehtävän. Tämä aika on siitä erikoista, ettei puutu ainakaan työtä ja työn tilaisuutta. Uskollisesti toi-miessani kutsumuksessani tiedän tekevänä parhaalla tavalla palvelusta yhteiselle asiallemme. Ei ole hapuilemista minne mennä ja mitä tehdä.

Toinen vastaus: Ole maltillinen ja kärsivällinen. Se on ainoa apukeino vastata puolestamme kaikkeen siihen päällä pakkautuvaan tulevaisuuden huoleen, mikä on ominaista tämän koettelemuksen ajan jatkuessa. Ei se määräänsä kauemmin kestä. Tätä kärsivällisyyden hyvettä olemmekin saaneet oppia. Minusta tuntuu, että olemme nyt kärsivällisempiä kuin esimerkiksi toissa talvena ja viime keväänä. Sanotaan, että ahdistus synnyttää kärsivällisyyttä, kärsivällisyys koetuksen kestämistä ja koetuksen kestäminen toivoa.

Kolmas vastaus kysymykseen, mitä teet vapaan isänmaan hyväksi: Valvo askeleitasi, ettet antaisi aiheita pahan vallan vahvistumiseen. Sinulla on heikko ja veljiä ja sisaria lähelläsi, jotka kovan ajan herpaannuttamina ovat menettäneet siveellisen vastustusvoimansa ja sortuneet tai sortumaisillaan pahan valtaan. Valvo. Ole raitis. Ole rehellinen. Ole kansamme vapauden tähden.

Rippikoulu takaisin
vallatussa Raudussa
marraskuussa 1942
rovasti Paavo Salon ja
director cantus Juho
Kososen johdolla.



Neljäs vastaus: Älä sulje silmiäs äläkä korvias kärsivältä lähimmäiseltäsi. Sota-orvot, lesket, kotiystäväliike ym.

Viides vastaus: Vaali yksimielisyyden ja yhteisymmärryksen asiaa, mikä on myönteisenä tuloksena merkittävä tästä koettelemusten ajasta.

Kuudes vastaus: Nosta sinäkin usein silmäsi sinne ylös vuoriin päin, mistä tulee apu...

Suomen lipussa on risti. Se on uskomme symboli. Se on se merkki, jossa voitamme.

Tätä kaikkea meille puhuu lippumme. Sen puhe mielessämme, kun lähdemme täältä, emme ole turhaan käyneet Suomen lipun päivänä yhdessä Suomen lipun alle. Saamma siitä rohkeutta, toivoa, tulevaisuuden uskoa ja kestävyyttä koetuksiin, jotka vielä voivat olla edessämme, ennenkuin koittaa odottamamme helpotuksen ja virvoituksen päivä koettelemusten jälkeen.

Jumala synnyinmaata suojatkoon!”

Rautujuhlassa Mikkelissä 1.8.1948

Ps. 118: 19–26: Avatkaa minulle vanhurskauden portit, käydäkseni niistä sisälle kiittämään Herraa. Tämä on Herran portti: vanhurskaat käyvät siitä sisälle. Minä kiitän sinua siitä, että vastasit minulle ja tulit minulle pelastajaksi. Se kivi, jonka rakentajat hylkäsivät, on tullut kulmakiveksi. Herralta tämä on tullut: se on ihmeellistä meidän silmissämme. Tämä päivä on se päivä, jonka Herra on tehnyt: riemuitkaamme ja iloitkaamme siitä. Oi Herra, auta, oi Herra, anna menestys! Siunattu olkoon hän, joka tulee Herran nimeen, me siunaamme teitä Herran huoneesta.

Tässä Rautujuhlassa on tarkoitettu muistettavaksi niitä aikoja, jolloin siellä kotiseudulla elettiin ja toimittiin.

Tällaisessa kirkollisessa juhlassa muistuvat erikoisesti mieleen silloiset kirkolliset juhlahetket ja muutkin juhlat, joita siellä vietimme. Suurimpana sellaisena koko siltä kahdenkymmenen vuoden ajalta, jona sain siellä olla, on mielessäni Raudun kirkon vihkimisjuhla heinäkuun 4. päivänä 1926. Olihan silloin 4.000 ihmistä liikkeellä ja koko päivä oli suurta juhlaa. Mieleeni muistuu, kuinka kirkon vihkijä, silloinen piispa, sittemmin arkkipiispa Erkki Kaila luki vihkimispuheensa tekstin juuri tästä 118 psalmista. En enää muista, mitkä kaikki jakeet hän siitä luki. En enää myöskään muista hänen puheensa sisältöä.

Mutta hetken juhlatunnelma, kun seurakunta kahdeksan vuoden väliajan jälkeen sai taas kokoontua omaan kirkkoonsa, seurakunnan harras osanotto ja ennenkaikkea Jumalan läsnäolon tunto vaikutti vihkijään, niinkuin hän sanoi, eräänlaiset pyhän vavistuksen, joka oli viedä sanat sekaisin suussa. Samaa tunsimme me muutkin.

Lyhyt oli uuden kirkkomme ikä. Kolmetoista vuotta sen jälkeen tuli sillekin tuho, kun sota alkoi. Raudun seurakunta on sen jälkeen saanut olla ilman omaa herranhuonetta. Mutta ilman sitä siunausta, mikä siellä saadaan ei silti tarvitse olla. Kirkkohan on oikeastaan vertauskuva, symboli. Ja se, mikä vertauskuvana on, on ajasta ja paikasta riippumaton. Ja se on voimassaan. Sitä oikeastaan kansallisesti kuvaa tämä luettu psalmin kohta.



Potkelan-Savikkolan pyhäkoululaisia. Toimittaja Eros Jäske mukana käsi poskella.



Mäkrän kiertokoululaisia.

Simo Salo

Pyhäkoulussa ja lukusilla - Rautaisannos kirkollista Rautua

Rovasti Simo Oskari Paavonpoika Salo on syntynyt Raudussa 11.5.1931. Hänet vihittiin papiksi 1955 ja hän on toiminut papin tehtävissä Tammelassa, Tampereella, Ypäjällä, Nummella, Jämijärvellä ja nyt Helsingin Lauttasaaren kappalaisena. Hän on julkaissut lyriikkaa ja proosaa antologioissa. Kuunnelmarunot Matka ja Sukutarina sekä suomennoksena Vieraiden ranta. Hän on saanut Yleisradion kuunnelmapalkinnon ja Suomen Kulttuurirahaston stipendin.

Puutarhasatu

Erään kylän laitamilla oli jättiläisen suuri puutarha. Hän itse asui puutarhan keskellä. Pyhäisin, kun jättiläinen oli poissa linnastaan, tulivat lapset puutarhaan juttelemaan, leikkimään ja laulamaan. Se oli ihana puutarha.

Mutta sitten tapahtui, että jättiläinen halusi koko puutarhan vain itselleen. ”*Tämä on minun, eikä täällä ole muilla mitään tekemistä!*” Se pystytti raja-aidat ja kieltotaulut: Pääsy kielletty!

Aika kului ja tuli uusi kevät. Kaikkialla alkoi vihertää ja kukkia. Mutta jättiläisen puutarhassa pysyi yhä talvi. Kun lapset pysyivät poissa, ei lintujen laulua kuultu, eikä kukkien huomattu aukeavan. Kesä ei ollut kesä, eikä syksyllä iloittu hedelmistä ja sadonkorjuun juhlasta.

Sitten eräänä aamuna, kun jättiläinen heräsi, se kuuli puutarhasta kaunista liverystä. Se oli totta! Pieni lintu visersi oksistossa. Jättiläinen katsoi puutarhaansa. Hän näki, että lapset olivat tehneet aukon puutarhan muuriin ja tulleet sisälle puutarhaan. Lapset kiipesivät puihin ja oksat alkoivat viheriöidä. Lapset juoksisivat nurmikolle ja kukkaset heräsivät, nostivat päänsä. Lintujen laulu täytti ilman. Puutarha hehkui elämää tulvillaan.

Vain yhdessä kohdassa puutarhaa oli vielä talvi. Siellä seisoj pienen poika ja itki. Hän itki, koska ei toisten tavoin kyennyt kiipeämään puuhun. Oksat olivat tavoittamattomissa. Jättiläisen mieli heltyi. Hän meni pojan luo. Muut kavahtivat: mitä nyt tapahtuu? Mutta pieni poika pysyi paikallaan. Jättiläinen tarttuu häneen ja nostaa hänet puun oksalle. Silloin tuossakin kohdassa puutarhaa talvi taittuu, alaston puu alkaa viheriöidä ja kukkia niinkuin toisetkin puut. Pienen poika levittää kätensä ja tarttuu häntä kaulasta, ystävänä. Ja kun toiset lapset näkivät, että jättiläistä ei tarvinnut enää pelätä, tulivat hekin juosten takaisin. Heidän mukanaan palasi kevät, kevät. - Puutarha kuuluu nyt teille, lapset kuuluivat jättiläisen sanovan. Ja he näkivät, miten jättiläinen haki suuren kirveen ja kaatoi puutarhaa ympäröivän korkean muurin. - Puutarha kuuluu nyt teille lapset, ikuisiksi ajoiksi.

Vain aikuiset eivät sitä kuulleet, eivätkä he siksi tienneet saati ymmärtäneet, mitä tapahtui.

Kuulostelen kirjailijaa

joka kantoi pyhäkoulun kuvarullaa Palkealassa

*Kutsun teitä sisälle muistojen puutarhaan
maahan, jota ei ole,
mutta jonka lapsi löysi itsessään
ja kylätieltä,
kun tehtiin matkaa naapuriin
yhtenä sunnuntaina Onttosille
toisena Rastaalle,
kunnes tuli Sappisten vuoro, tai Ronnun,
jota siihen aikaan myös Kiurun taloksi kutsuttiin.*

*Veikko-pojalla on mukanaan iso rulla,
kun äiti opettaa
hän näyttää siitä raamatullisen kuvan
niinkuin nyt Hyvän Paimenen
ja toisella kertaa muun*

*mielessä on muistolause viime kerralta
on hyvä pitää se kielellä
sillä siitä aloitetaan, että mikä se oli?
Sallikaa lasten tulla minun tyköni
sillä senkaltaisten on Jumalan valtakunta*

*me laulamme paljon
muutenkin, mutta aina pyhäkoulussa
jotkut osaa koko laulun, virren alusta loppuun
toiset värssyn verran
mutta kaikki laulaa mukana
Palkealassa.
Ota Jeesus Paimen hyvä laumahasi minua
Maan korvessa kulkevi lapsosen tie
Mä silmät luon ylös taivaaseen ja kätet yhteen liitän*

*poikia ja tyttöjä on tuvan täydeltä
pienestä suureen
monen ikäistä
ja myös vanhempia, äitejä ja isiä ja mummoja
lastensa ja lastenlastensa mukana
hartautta pitämässä
Jumalan sanaa kuulemassa
kun näin lähelle pääsee.*

*Äitini oli pyhäkoulunopettajana kauan
opetti ja kävi itse harjoituksissa
Luther-kurseilla
ja näytetunteja pitämässä
myöskin äitini kotitalossa Orjansaaressa, Mitronmäessä
kun se oli äitini veljellä
äitini syntymäkodissa ei käymäkertaa
niin ettei siellä pyhäkouluakin pidetty
erittäin aktiivinen oli Hilma Partanen
Antti Paksun vaimo
oli oikeastaan syntynyt evankeliumin julistajaksi
puhui hautajaisissa
ja useimmissa julkisissa uskovaisissa tilaisuuksissa
oli koko perhe uskovainen
laulettiin ja pyhäkoulu pidettiin
kun oli se aika.*

*Raamattuja oli monelta ajalta
kolme tai neljä isoa kuvaraamattua
ja sitten niin sanottu papin raamattu
puukansissa
ja vielä yksi uudempi, normaali raamattu*

niin useasti kuin äitini kanssa kävin
 aina ruoka-aterialla
 tapahtui ruokarukous
 ja iltasella tätini Sohvia, minun mummo
 tuli silittämään lapsia selästä
 ja sopottamaan hyvää yötä
 aina sillä oli puhuminen jotakin uskonnosta
 ja raamatun asioista

mikä kyllä on jättänyt vaikutuksen
 että mielelläni vieläkin käyn kirkossa
 tavattomasti tykkään siitä musiikista
 ja evankeliumista
 vaikka se on kaikki hyvin tuttua
 kun jo rippikouluun pyrkiessä
 osasin raamatunhistorian ja vähäkatekismuksen ulkoa
 mielelläni olen tutustunut muihinkin uskontoihin
 ja vertaillut

vaikka ei aina arkielämässä näy
 mikä on pyhäkoulun vaikutus
 niin kyllä jonkunmoinen on ollut
 vaikutus ja merkitys
 eikä olisi pahitteeksi nykyisellekään nuorisolle
 vaikka olisi pyhäkouluja
 ja sitten semmoisia seurakunnan paimenia
 mitä voisi paimeniksi sanoa
 siellä Karjalassahan kyllä oltiin
 paimenpoikia vähän kaikki
 ja se oli kunnia-asia
 ja kun siinä äitini kuvarullassa
 ensimmäinen kuva oli Jeesus ja lampaista
 niin johtui mieleen
 että järjestää se aina kahmalon heiniäkin.

Raudussa oli siihen aikaan kirkkoherrana Paavo Salo
 erittäin tykätty aristokraatti
 oikeastaan sellainen todellinen seurakunnan isä
 en tiedä ketään joka ei olisi paljastanut päätänsä
 vanhoista papoista alkaen
 ja naiset niiasivat tälle herralle
 hän oli erittäin suosiollinen pyhäkouluille

kun oli pyhäkoulupäivät
 tultiin kaikista kylistä kirkolle
 ensin kirkkoon ja sitten rippikoulusaliin
 siellä seinällä oli kirjoitus
 etsi Luojaasi nuoruudessasi

*ennenkuin pahat päivät tulevat
ja tulihan ne, 1939
kirkkokin hävitettiin maan tasalle.*

*Pyhäkoulutyö perustui kirkon ohjaukseen
ja paikallisen kirkkoherran opastukseen ja valvontaan.
Rovasti Paavo Salo oli rippi-isäni
ja useita kertoja Raudussa soitin hänelle
kun kummillani kauppias Heiskasella
oli kylän keskeinen puhelin
ja oli semmoisia vanhuksia mitkä tarvitsivat pappia
mutta jollakin lailla pelkäsivät käyttää puhelinta
ja minä olin se juoksupoika
joka kävin soittamassa*

*verrattuna nykyaikaan ihmetyttää
se tavaton uhrautuvaisuus
kun ajattelen miten sen aikuiset papit
pitkässä virkapuvussa kesähelteellä tulivat pyörällä
kilometrikaupalla korkeita mäkiä
kumpuilevassa maastossa
missä mäen laelta näkyy toinen mäki
antamaan viimeistä ehtoollista
hartautilaisuuksiin ja pyhäkoulujen joulujuhliin kylällä*

*viimeisen kerran näin kotipitäjäni rovasti Salon
sisareni miehen Armas Loposen veljen hautajaisissa
kun hänet haudattiin sankarihautaan
lienee ollutkin niitä viimeisiä
joita sinne haudattiin
se oli keväällä 1944
sen jälkeen en ole rippi-isääni nähnyt*

*olisi erittäin mielenkiintoista tavata sen aikuisia
pyhäkoulututtavia
ja keskustella ja muistella niitä aikoja
ne ovat jääneet jollakin tavoin turvallisiksi
ja sanoisin, että miellyttäväksi muistoiksi*

*käsitykseni mukaan pyhäkoulutyöstä oli myös
kotien ja perhesuhteitten rakennustarpeita:
pyhäkoulun piiriin kuuluvien lasten vanhemmat
olivat mitä kunnioitettavimpia naapureita
ja naapurisopu oli hyvin ehyt, harmooninen
niinkuin sen muistan
en koskaan kuullut että olisi ollut naapuririitoja
olisi ollut vallan hämmästyttävää
jos sellaisista olisi kerrottu*

*kun jo lapsena opittiin tulemaan toimeen keskenään
kasvettiin sisälle
senaikuiseseen elämäntyylisiin
äitini poikana olin minäkin sen kulttuurin levittäjä
vein raamatun kuvia, vihkosia ja kirjasia
itse olen ollut niitä
talosta taloon juoksupoikana tarjoamassa...*

Liisa Kiesiläinen ja kotipuolen pyhäkoulut

Kerron pyhäkoulutietoja Vehmais-Haukkalan pyhäkoulupiireistä, joita siellä oli kolme. Vehmaisten kylään, Hovijärveen ja Töllikkälään rajoittuvaan piiriin kuuluvien opettajina toimivat Liisa Honkanen o.s. Kiiski sekä Maria Loponen o.s. Kuparinen. Töllikön puoleisen piirin, joka rajoittui Leinikylään, opettajina olivat taas äitini Helena Honkanen o.s. Kekki sekä Naimi Kekkonen o.s. Rajala. Kolmas piiri oli Vehmaisten hovin mailta ja Haukkalan kylästä ja ulottui Hovijärven eteläpuolelta kirkonkylään. Siellä olivat opettajina Anna-Mari Kiiski ja Aino Kiesiläinen, kauppias Matti Kiesiläisen vaimo. Nämä kaksi pitivät pyhäkoulua kotonaan ja toivoivat, että joku nuorempi voisi käydä useammassa pyhäkoululaisten kodeissa pitämässä pyhäkoulua. Niinpä 1936 kylälukusilla minut valittiin kolmanneksi opettajaksi. Tehtävän otin mieluusti vastaan. Olin juuri ollut oppilaana Jamilahden kansanopistossa lähellä Sortavalaa, jossa oli johtajana hengellisten laulujen kirjoittaja ja säveltäjä Mikael Nyberg, satusetä Sakari Topeliuksen tyttären poika. Opistossa oloni avarsi hengellistä ja henkistä puolta itsesäni, vahvemmin sanottuna vahvasti lapsena saatua uskoani Korkeimman johdatukseen elämässä.

Niinhan se kävi, että kylälukusten jälkeen liikuin pyhäisin eri taloissa, joissa oli pyhäkoululaisia. He ja heidän vanhempansa olivat mielissään tästä toiminnasta. Jouduin pitämään myös näytetunnit kirkossa, kun tuli piirini vuoro. Ja kuinka se kannustikaan, kun sain kuulijoita ja toisilta pyhäkoulunopettajilta jo ensimmäisellä kerralla hyvät arvostelut. Vuonna 1938 valittiin toinen nuori Mikko Kalmin Maija-vaimo samaan piiriin pyhäkouluopettajaksi, mutta hän ei ehtinyt ennen sotaa toimia pitkään. Kiertokoulun opettajista viimeinen oli siskoni Elsa Honkanen, joka lopetti toimen isäni kuoltua. Isäni oli kuljettanut kertokoulun tavaroita kylästä toiseen, eikä kyydin saaminen sittemmin kymmenien kilometrien päähän ollut enää mahdollista.

En enää muista muiden pyhäkouluopettajien ja kiertokouluopettajien nimiä. Heitä oli minun aloittaessani hyvin vanhojakin ja useissa kylissä miehiäkin, kuten sekin vanha mies, joka ensimmäisen näytetuntini jälkeen sanoi: *”Teksti käsiteltiin asianmukaisesti ja laulut laulettiin reippaasti ja oikein.”*

Esimerkkikylänä Kaskaala

Kristillisyyden ilmeni kylän elämässä varsin monimuotoisena. Lähes koko kylän väki kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon ja jumalanpalveluksiin osallistuttiin ahkerasti. Jos ei ollut hevosta tai sen annettiin pyhänä levätä, kirkkoon käveltiin. Polkupyöriä oli vähän, autoja vielä vähemmän. Silloin todella näki sunnuntaisin ihmisten kulkevan

jalkaisin tuon monen kilometrin matkan kirkkoon ja kokeneen sen silti lepopäiväksi arkisen aherruksen keskellä. Eikä vain kesällä, vaan myös talvisin. Toteutui sananparsii: *”halul ei uo hankii, eikä uskol umpii”*. Se toi elämään siunausta.

Hengelliset kokoukset, ”suarnat”, olivat kaskaalaisille tuttuja. Maallikkosaarnaa- jia kierteli usein. Muuan Kiipan Jussi niminen kolpoktööri tuli muita tutummaksi. Hän piti suarnoja tavallisesti Siitosenmäen Notkolassa. Joitakin vapaiden suuntien puhujia vieraili myös silloin tällöin kylässä.

Oman seurakunnan työmuotoihin kuuluivat seurojen lisäksi kylänluvut vuosittain, viikottaiset ompeluseurat ja pyhäkoulut sunnuntaisin.

Pyhäkoulun opettajina toimivat Juho Siitonen, Anni Loponen, Helvi Siitonen, Anna-Liisa Loponen ja Anna Emilia Sappinen.

Kaikki edellä mainittu hengellinen toiminta ravitsi ja hedelmöitti uskonnollista maaperää Kaskaalassa ihmisten elämässä, vaikuttaen vielä vuosikymmenien kuluessa siunausta tuoden uusissa olosuhteissa, uusilla elinsijoilla.

Tällaista toimintaa ja mm. pyhäkoulua pidettiin toki useimmissa muissakin Rau- dun kylissä.

Rautu osana kirkollista Kannasta

Kertomuksessaan Suomen evankelisluterinaisen kirkon tilasta vuosina 1918–1922 on rovasti J. W. Vallinheimo mielenkiintoisella tavalla kuvannut eri heimojen uskonnolli- suutta. Karjalaisten kirkollista harrastusta hän pitää tavallista suurempana. He ovat hänen mukaansa luonteeltaan herkkiä ja hetkellisiä, usein myös tiedonhaluisia ja uteli- aita, minkä vuoksi he menevät mielellään kuuntelemaan hengellisiä puhujia. Karjalai- set ovat vastaanottavaisia, mutta pohjimmiltaan he ovat vakaita. He kuuntelevat muita, mutta pysyvät siinä, minkä ovat vanhemmiltaan oppineet. Kirkonkäynti oli Karjalassa hyvää ja hartaustilaisuuksissa paljon osanottajia. Erot ihmisten välillä olivat vähäiset, vieraanvaraisuus suurempaa kuin muualla ja seurakuntalaiset antautuivat mielellään keskusteluun pappinsa kanssa.

Erkki Kansanaho liittää tähän yhteyteen Kersti Bergrothin kauniin toteamuksen: *”Karjalan kieli on taivaskelpoista, nuorta ja hellää mie sie kieltä.”*

Seuraavassa kirkon kertomuksessa vuosilta 1923–1936 Leo Gummerus kirjoittaa, miten kirkollinen elämä Karjalassa on vireää. Monet seurakunnalliset työmuodot olivat ensimmäisellä tilalla koko maassa. Lukukinkerit säilyttivät asemansa, vaikka niiden luonne ajan mittaan muuttui. Sitä mukaa kun kansakoulun käyneiden lukumäärä lisäänty- ti, kirkon ylläpitämä opetustyö kadotti läksyihin ja kuulusteluihin perustuvat muoton- sa ja sai uutta kirkollista ja hengellistä sisältöä.

Kinkereillä oli mukana keskimäärin 70 henkeä kinkeripiiriä kohti sekä yli viiden- nes kaikista seurakunnan jäsenistä.

Kiertokoulu, perinteinen kirkollinen opetustyön muoto muuttui ongelmalliseksi, kun 1920-luvulla ryhdyttiin perustamaan alakansakouluja. Mm. piispa Colliander puo- lusti kiertokouluja loppuun asti ja olisi mielellään pitänyt alkeisopetuksen kirkon hal- lussa. Vielä senkin jälkeen, kun alakansakoulut olivat aloittaneet toimintansa, hän koetti säilyttää kiertokoulut seurakuntakouluina, joissa valmistetaan lapsia rippikoulua varten. Kiertokoulujen lamaannuttua seurakunta keskitti lapsityön pyhäkouluihin.

Pyhäkoulu oli noussut keskeiseksi kirkolliseksi työmuodoksi jo vuosisadan alussa, ja 1920-luvulla sen asema entisestään lujittui. Maamme pyhäkoulutilastoja johti ylivoimaisesti Savonlinnan hiippakunta, johon Rautukin kuului ennenkuin piispanistuin siirtyi Viipuriin 1925.

Savonlinnan hiippakunnassa oli vuonna 1922 pyhäkoululaisia 77.000 ja opettajia 7.700. Viipurin hiippakunnassa oli vuonna 1936 oppilaita 93.000. Muuta hiippakunnat tulivat vasta kaukana sen jälkeen.

Kehitystä ei tapahtunut vain lukumääräisesti vaan myös laadullisesti. Suomen Pyhäkouluyhdistys organisoii opettajien kouluttamiseksi laajasuuntaisen kurssitoiminnan. Seurakunnissa pidettiin koulutuspäiviä ja Luther-kursseja. Karjalan seurakunnissa olivat kurssit erityisen suosittuja. Opettajien säännölliset harjoituskokoukset olivat käytössä. Pyhäkoulu muuttui ajan myötä entistä enemmän läksykoulusta lasten jumalanpalvelukseksi. Lapsille ja koululaisille ryhdyttiin pitämään myös kirkossa jumalanpalveluksia.

Lasten lisäksi pyhäkoulu aktivoi myös aikuisia seurakuntalaisia. Turhaan ei sanottu, että se on ollut kirkon parasta maallikkotyötä. Myös miesopettajien määrä pysytteli loppuun asti melko korkeana. Pyhäkouluista yli puolet oli toiminnassa ympäri vuoden, vajaa kolmannes talvella ja loput vain kesällä. Kesäkoulujen määrä oli siis vähäinen.

Seurakunnan kertomuksista ja tilastoista käy ilmi, että pyhäkoulu oli kaikkialla suosiossa. Pyhäkoulunopettajat olivat seurakuntatyössä papin korvaamattomia työtovereita.



Raudun seurakunnan asioita selvitetään Pieksämäellä 1945. Etualalla pastori Kalervo Liukkonen ja muut vasemmalta lukien Jooseppi Sipponen, Elvi Valkonen, Antti Karikuusi, Tuomas Kähäri, Matti Pulakka, Armas Loponen ja Tuomas Pietinen.

Useat pyhäkoulunopettajat aloittivat tehtävänsä kohta rippikoulun käytyään ja jatkoivat sitä vuosikymmeniä. Viipurin piispa Erkki Kaila kirjoitti jouluna 1932 Karjala-lehteen joulun lapsesta ja kirkon lapsityön merkityksestä todeten kirjoituksessaan: ”*Jokaisessa lapsessa piilee salaisuus, mahdollisuuksien salaisuus. Mutta kukaan ei voi edeltä päin tietää, tuleeko lapsesta vanhemmilleen surua vai iloa.*”

Raudun kirkkoherra Paavo Salo iloitsi seurakuntalaisten omasta aktiivisuudesta. Pyhäkoululaisia ja pyhäkoulunopettajia riitti. Kinkereillä eli lukusilla, kyläluvuissa, käytiin. Veteraanipolven lukijoilla on varmaan omakohtaisia muistikuvia pyhäkouluis- taan ja lukusista. Anekdoottina muistan isäni kertoneen:

”*Kevättalvisille kinkereille olin mielessäni valinnut jonkin yhteisen ja ajankohtai- sen teeman. Mukanani kylillä oli kunnioitettu ja tunnollinen kirkkomuusikkomme, kant- tori Juho Kosonen. Hän joutui kerta kerralta kuulemaan samoja asioita ja puheita aina uudelleen. Reessä taas yksiltä lukusilta körötellessämme kysäisin Kososelta, että miten tämä jaksoi istua kuuntelemassa samaa taas. Siihen Kosonen: - Ai, onko se ollut sama. Eipä ole tullut huomattua.*” Niin kirkonmiehet jatkoivat, omassa lestissään kumpikin kinkerierrostaan.

Kirkko on puutarha, paratiisi, joka puhkeaa kukkaan, milloin Jumalan lapset saavat siellä laulaa ilmoille ilonsa ja surunsa, kaipauksensa ja toivonsa.

LÄHDEVIITTEITÄ:

- Kirjailija Veikko Onttosen haastattelu 1988.
- Liisa Kiesiläisen ja Aaro Sappisen ym. kertomukset 1989.
- Mikkelin tuomiokapitulini arkisto.
- Karjala, muistojen maa. Porvoo 1940.
- Raudun historia. Pieksämäki 1965.
- Kirkko Karjalassa, Erkki Kansanaho. Lappeenranta 1986.
- Oscar Wilden Satu, suomentanut Eeva Salo 1971.



Heljä Pulli

Raudun kirkonkirjojen kertomaa

Filosofian maisteri Heljä Pulli on syntynyt Raudussa 1925. Hän on suorittanut filosofian kandidaatin tutkinnon 1965 ja toiminut Karjalan Liiton sukututkijana vuosina 1983–1991. Suomen sukututkimusseuran tutkijajäsen hän on ollut vuodesta 1988.

Heljä Pullin seuraava kirjoitus perustuu evankelisluterilaisiin lähteisiin. Ortodokseista ei voida koota vastaavanlaista katsausta, sillä Palkealan kreikkalaiskatolisen seurakunnan kirkonkirjoista ovat säilyneet pääkirjat vuosilta 1934–1949 ja metrikat eli syntyneitten, vihittyjen ja kuolleiden luettelot vuosilta 1865–1925 ja 1939–1949. Mainittakoon tässä kuitenkin, että ortodokseilla eivät etunimet periytyneet polvesta toiseen yleensä siihen tapaan kuin luterilaisilla.

Toimittaja on lisännyt Heljä Pullin kirjoitukseen Raudussa kreikkalaiskatolisten käyttämien muutamien etunimien puhuttelu- ja virastokielen ilmaisun luettelon.

Kirkonkirjojen tärkeimmät sarjat ovat rippikirjat ja historiakirjat. Historiakirjoihin merkittiin tiedot ihmisen elämäntapahtumista: syntymästä, avioitumisesta ja kuolemasta. Olen koonnut eräitä tietoja Raudun syntyneitten ja kuolleitten luetteloista ja tässä on niistä tilastollinen katsaus.

Etunimet

Talonpoikaisväestön etunimet olivat ennen aikaan pääasiallisesti raamatullisia ja pyhimysten nimiä, joista oli jo ammoina aikoina syntynyt kansan suuhun sopivia muunnelmia. Johanneksesta mm. Juhana, Juho, Jussi, Hannu jne. Katariinasta mm. Katri ja Kaisa. Eri puolilla maata vakiintui erilaisia muotoja esimerkiksi Karjalan Kannaksella tuli Hedvigistä Hetti, Pohjanmaalla Heta.

Talonpoikaisväestön keskuudessa yksi etunimi oli tavallinen. Kahden etunimen käyttö levisi kaupungeista ja säätyläisten piiristä maalaisten joukkoon eri aikoina, erityisen myöhään Itä-Suomessa, melkein pä vasta vuosisadan vaihteen tienoilla.

Etunimikatsaukseen on poimittu nimet viideltä vuodelta 25 vuoden välein. Nimet on pyritty suomentamaan, mutta ne eivät aina välttämättä edusta rautulaista käytäntöä. Sulkeissa on näytteinä nimien ”virallisista” muodoista syntyneitten luetteloissa. Naisien nimien joukkoon on sattunut kaksi säätyläistyttärien kaksiosaista ja muutenkin ”herraskaista” nimeä.

Naisten etunimivalikoima oli huomattavasti pienempi kuin miesten, muuallakin kuin Raudussa. Tässä esiintyy 21 naisen nimeä, kun taas miehen nimiä on 31. Suosituimpia naisen nimiä olivat Anna ja Maria, hyvänä kolmosena Katarinan johdannaiset. Tämä on lähes valtakunnallinen ilmiö kautta aikojen. Miesten nimissä selväksi johtajaksi nousee Juhana yms., kun taas kakkossijasta kilpailevat Matti ja Antti tasaväkisesti. Juhana ja Matti olivatkin erityisen suosittuja kaikkialla maassa.

Etunimet periytyvät maaseutuväestön keskuudessa seuraavan kaavan mukaan: vanhimmalle pojalle ja tyttären isänisän ja -äidin nimet, toiselle pojalle ja tyttärelle äidinisän ja -äidin nimet, sitten vanhempien, tätien, setien, enojen nimiä ja muitakin nimiä, jos lapsia riitti. Tätä perinteistä kaavaa ei tietenkään aina noudatettu orjallisesti. Usein kuitenkin esi-isiä etsiessä löytää kauniita nimisarjoja. Esimerkiksi Matti - Paavo - Matti tai viisi Tuomasta peräkkäin.

ETUNIMET SYNTYNEITTEN LUETTELOISSA

NAISET	1755	1780	1805	1830	1854
Anni (Anna)	14	9	16	10	10
Aune (Agneta)	1	12	6	5	11
Piatta (Beata)	-	1	-	-	-
Eeva (Eva)	4	4	5	2	3
Eleonora	-	-	-	-	1
Hanna, Johanna	2	1	-	2	1
Helena	2	4	8	7	8
Juljana	-	-	-	1	1
Katri, Kaisa (Catharina)	5	5	13	8	10
Magdalena	2	-	-	-	-
Mari (Maria)	12	12	14	10	9
Reetta (Margareta)	-	-	-	1	-
Riitta (Britha)	3	1	-	1	4
Saara (Zara, Sara)	-	2	4	3	4
Sohvi (Sophia)	2	4	3	1	3
Susanna	1	1	-	-	-
Tiina (Christina)	5	6	2	5	-
Varpu (Walborg)	1	-	-	-	-
Hedvig Juliana	1	-	-	-	-
Jenny Amalia	-	-	-	-	1
MIEHET	1755	1780	1805	1830	1854
Aapram (Abraham)	-	-	2	-	3
Aatami (Adam)	3	5	3	2	1
Aleksanteri (Alexander)	-	-	-	-	1
Antti (Anders)	6	3	8	14	7
Eerikki (Eric)	-	2	-	-	-
Gabriel	-	1	-	2	-
Heikki (Hindrich)	2	3	4	1	3
Jaakko (Jacob)	3	2	2	1	1
Jooseppi (Joseph)	2	-	-	-	-

Jopi (Hiob)	-	-	1	1	1
Juhana, Juho (Johan)	10	16	15	2	15
Kustaa (Gustav)	-	-	-	1	-
Markku (Marcus)	-	1	-	-	-
Martti (Mårten)	2	4	4	-	1
Matti (Matts)	2	9	10	12	7
Mikko (Michel)	4	3	2	4	5
Nuuti (Knut)	-	1	2	2	2
Paavo (Påhl, Paul)	1	6	4	6	3
Pekka, Pietari (Peter)	4	5	1	1	4
Pärty (Bertil)	-	1	1	1	-
Rieti (Fredrik)	-	-	1	-	-
Salomo (Salomon)	-	-	1	-	1
Samuli (Samuel)	-	-	2	2	4
Simo (Simon)	-	4	8	-	3
Sipi (Sigfrid)	1	-	-	-	1
Taavetti (David)	1	4	4	3	2
Tahvo (Stephan)	2	1	6	3	2
Topi (Tobias)	-	-	1	1	-
Tuomas (Thomas)	1	1	3	3	4
Ville (Wilhelm)	-	-	-	2	-
Yrjö (Jöran)	3	8	1	4	2

Otetaanpa tähän väliin esimerkkeinä rautulaista käytäntöä kreikkalaiskatolisten etunimistä. Suluissa mainitaan se muoto, jollaisena nimi esiintyi virallisissa papereissa.

Aune, Ento (Eudokia, Jeudokia), Eino (Enok, Eenokki), Heikki (Feodor), Ilja (Elias), Juho (Johannes, Ivan), Katri, Kati, Katariina (Jekateriina), Kola, Niilo (Nikolai), Konsta (Konstantin), Liisa (Jeliseveta), Martha (Marfa), Miissu (Dimitri), Mikko (Mihail), Nasta (Anastasia), Palaka (Pelagea), Riku (Grigori), Santeri (Aleksander), Sievi (Evsevia), Teppo, Tapa (Stepan), Ville (Vasili), Väinö (Vianor).

Kuolinikä

Vainajan ikä merkittiin kuolleitten luetteloon jo varsin säännöllisesti 1700-luvun jälkipuolella. Ikä ei aina ollut oikea. Varsinkin iäkkäimmille merkittiin todellista korkeampi ikä. Eihän ennen aikaan ollut henkilötunnuksia eikä syntymämerkintää ryhdytty etsimään syntyneitten luetteloista, joita ei aina ollut käytettävissäkään.

Raudun syntyneitten luettelot alkavat 1737, kuten kuolleittenkin. Seuraavaan taulukkoon on koottu ikätiedot kahdelta vuodelta viidenkymmenen vuoden välein.

Kuten seuraavan sivun taulukko osoittaa, oli lapsikuolleisuus erittäin korkea. Alle 6-vuotiaina kuolleita oli 37,7 prosenttia vuonna 1780 ja jopa 55,3 prosenttia 1830, kun kuolleina syntyneitä ei lasketa mukaan.

KUOLINIKÄ	1780	1830
Kuolleena syntyneet	8	4
-1	20	36
1-5	14	21
6-10	4	-
11-20	5	5
21-30	9	10
31-40	7	3
41-50	3	8
51-60	5	-
61-70	4	5
71-80	8	4
81-	1	1
Ikää ei merkitty tai epäselvä	3	-
	91	103

Kuolinsyyt

Kuolinsyitä alettiin merkitä kuolleitten luetteloon 1700-luvulla, Raudussa vuodesta 1769 lähtien. Ne eivät suinkaan perustuneet lääkäreitten diagnooseihin, vaan olivat useimmiten omaisten ilmoittamia. ”Kuume” saattoi olla melkein mitä tahansa.

Seuraavaan taulukkoon on kuolinsyyt poimittu samoilta vuosilta kuin kuoliniät. Muutamiiin kohtiin on merkitty kuolinikä tai huomautus ”pikkulapsia”. Toisin sanoen on kysymyksessä aivan pienten lasten kuolinsyy. Pikkulasten tukehtuminen oli tapaturma: äiti ja vauva nukkuivat vierekkäin ja äiti saattoi nukkuessaan kääntyä niin, että vauva tukehtui.

Erilaiset kuumetaudit johtavat tilastoa. Joinakin vuosina kulkutautiepidemiat korjasivat satoa runsaasti, mutta tutkittuina vuosina ei Raudussa esiintynyt esimerkiksi isorokkoa. Tosin kuumetaudit saattoivat sisältää kulkutautejakin.

KUOLINSYY	1780	1830
hengenahdistus	2	3
pistokset, rintapistokset	17	10
kuume	29	-
polttotauti, kuumetauti kaulatauti	2	16
(kurkkumätä tai angiina)	2	-
ajos, kasvain, pöhö	8	3
vesipöhö	-	5
yskä	2	6
ripuli	1	1
sisusvika, ripuli	2	-
rintatauti, keuhkotauti	1	10

halvaus	1	3
luuvalo	1	-
sydänkipu	1	-
äkkikuolema	1	-
hivutustauti (usein keuhkotauti)	-	5
hinkuyskä	-	3
lapsen sydänkouristukset	-	2
vatsanväänteet	-	1
punatauti	-	5
paise	-	1
ruusu	-	1
lapsivuode	-	3
särky hartioissa	1	-
heikkous (pikkulapsia)	-	7
vanhuus (yli 80 v)	-	2
hukkuminen (9 v)	1	-
ukkosen / salaman isku (15 v)	1	-
murskaantunut puun alle	1	-
syönyt vahingossa arsenikkia (3 v)	-	1
tukehtunut (pikkulapsia)	4	-
syy tuntematon tai ei ilmoitettu	5	11
kuolleena syntyneet	8	4
	91	103

Kuolinsyiden suomennokset pääasiassa Arno Forsiuksen artikkelista ”Epidemioista, väestötapahtumista ja kuolinsyistä”. Suku ja tieto 3. Suomen Sukututkimusseuran julkaisuja 1986.

KIRJALLISUUSVIITTEET:

- Eero Kiviniemi: Rakkaan lapsen monet nimet. Weilin+Göös 1982
- Suomalainen nimikirja. Otava 1985